

МИТНО-ТАРИФНІ ТА НЕТАРИФНІ ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

ГОНЧАР Г. П.

*к.е.н., доцент кафедри фундаментальних
та спеціальних дисциплін*

*Чортківський навчально-науковий
інститут підприємництва і бізнесу, ТНЕУ*

У сучасному глобальному середовищі зовнішньоекономічна діяльність більшості країн розвивається відповідно принципам лібералізації і масштабної інтеграції. Національні економіки стають все більш залежними від кон'юнктури світового ринку, втрачаючи при цьому економічну самостійність і стаючи все більш залежними від тенденцій розвитку міжнародної економіки, свідченням чого стала недавня фінансово-економічна криза. На перший погляд, ефективним і раціональним механізмом виходу з цієї ситуації міг би стати протекціонізм, але тісний зв'язок більшості країн другого ешелону з провідними міжнародними фінансовими і торговими інституціями значно ускладнюють можливість використання політики національного заступництва.

В умовах сьогодення важливою необхідністю впливає захист власного товаровиробника. Україна займає значну позицію у світових рейтингах країни-імпортера ресурсів, країни-транзитера, але не країни виробника продукції. Безумовно це не є поганою рисою, але при таких чудових ресурсних можливостях і багатих на технологію власного виробництва продукції світового рівня, Україна мала би займати передові місця в рейтингу країн-експортера власної продукції.

Від України зараз вимагають максимальної відкритості свого ринку для іноземного капіталу – інакше інвестори в країну не підуть. І про це нібито свідчить весь світовий досвід. Однак не все так просто.

По-перше, Україна в будь-якому випадку має ряд об'єктивних умов, що визначають її привабливість для іноземного капіталу. Потенційно великий ринок, багаті запаси природних ресурсів, досить кваліфікована і дешева робоча сила,

значний науково-технічний потенціал можуть зіграти позитивну роль в залученні іноземних інвестицій в Україну. Звичайно, необхідно і проведення ефективної та послідовної політики в частині прийняття необхідних заходів, спрямованих на вдосконалення інвестиційного клімату в країні, а також визначення найважливіших цілей і завдань економічного розвитку, що вирішуються на основі залучення іноземних інвестицій.

По-друге, саме світовий досвід показує, що розвинені країни, які зараз є прихильниками лібералізації світових ринків, в певні періоди свого розвитку діяли на умовах жорсткого протекціонізму. А деякі з них і досі практикують жорсткі заходи щодо захисту свого виробництва в певних галузях економіки.

З метою захисту національних інтересів у сучасних умовах глобалізації світової економіки будь-яка держава активно регулює зовнішньоекономічні зв'язки основними методами – митно-тарифними та нетарифними інструментами регулювання зовнішньої торгівлі.

Необхідність у застосуванні митно-тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності проявляється в тому, що стан економіки прямо залежить від ефективності використання даних методів.

Удосконалення митно-тарифного захисту має полягати, з одного боку, в оптимізації ставок митного тарифу, а з другого – в розширенні використання інших елементів митного тарифу (тарифна номенклатура товарів, надання пільг та преференцій за ознакою походження товару тощо) із захисною метою. Конкретні заходи у цьому напрямі мають включати:

- 1) впровадження селективно-уніфікованого підходу до встановлення ставок митного тарифу, згідно з яким захисна функція покладається на ставки мит на імпортовану продукцію, аналоги якої виробляють конкурентоспроможні та перспективні галузі національної економіки;

- 2) розширення застосування принципу тарифної ескалації шляхом зниження ставок мита на сировинні товари, комплектуючі деталі, які не виробляються в Україні, на особливо важливі для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників види технологічного обладнання. При цьому мають бути підвищені в межах зв'язаного рівня ставки

імпортного мита на готові вироби з урахуванням можливостей заміщення імпорту та з метою оптимального завантаження вітчизняних виробничих потужностей;

3) підвищення гнучкості та адресності митного тарифу шляхом використання національної компоненти товарної номенклатури на рівні дев'ятого та десятого знаків УКТ ЗЕД для відокремлення нових товарних підкатегорій для ідентифікації найбільш чутливих до імпорту товарів;

4) більш активне використання сезонних і тимчасових ставок мита з метою врегулювання тимчасових змін у рівні насиченості внутрішнього ринку сезонними товарами та оптимізації завантаження вітчизняних підприємств (особливо це стосується підприємств, які переробляють сільськогосподарську продукцію);

5) упорядкування діючої системи тарифних преференцій та пільг для підвищення ефективності регулюючої функції митного тарифу з урахуванням рівня розвитку країни (чи групи країн), яка користується преференціями, критичності імпорту основних товарів з даної країни для вітчизняної економіки, характеру двосторонніх економічних та політичних зв'язків тощо.

Заходи нетарифного протекціонізму мають ґрунтуватися на наданні переваги сучасним захисним засобам – технічним бар'єрам, антидемпінговим, антисубсидійним, попереджувальним заходам тощо. Такі заходи повинні спрямовуватися на захист внутрішнього ринку від недобросовісного та недоброякісного імпорту.

Заходи протекціоністської політики мають здійснюватися за двома стратегічними напрямками:

1) сприяння розвитку зовнішньої торгівлі через зростання експорту, вибіркоче обмеження імпорту та раціоналізацію їхньої географічної і товарної структури;

2) стимулювання розвитку національної економіки, передусім її реального сектору.

В основі комплексу протекціоністських заходів мають бути покладені такі положення:

1) захисні заходи мають бути спрямовані на підтримку тих галузей, які

можуть забезпечити конкурентоспроможність національної економіки на міжнародному рівні;

2) протекціоністська політика має забезпечувати достатній рівень захисту внутрішнього ринку з дотриманням балансу щодо задоволення внутрішнього попиту та дотримання економічної безпеки (продовольчої, технологічної, екологічної тощо);

3) у процесі здійснення захисних заходів має бути досягнута рівновага між заохоченням державою пріоритетних форм і напрямів економічної діяльності та державним контролем за діяльністю суб'єктів господарювання у зовнішньоторговельній сфері.

Крім суто зовнішньоторговельних механізмів захисту внутрішнього ринку слід звернути увагу на низку загальноекономічних заходів. Зокрема, обов'язковою умовою ефективного функціонування внутрішнього ринку в умовах відкритої економіки є відновлення його місткості за рахунок підвищення платоспроможного попиту населення та покращення фінансового стану підприємств реального сектору національної економіки і формування прозорого та ефективного конкурентного середовища шляхом обмеження тарифів на послуги природних монополій та полегшення доступу споживачів до послуг, що надають такі монополії.

Зовнішньоторговельна політика нашої держави має будуватися на основі оптимального співвідношення лібералізаційних та протекціоністських тенденцій. І якщо рівень лібералізації зовнішньої торгівлі визначається зобов'язаннями, взятими Україною при вступі до СОТ, то впровадження протекціоністських заходів потребує розробки дійового та системного механізму, основою якого має стати національна концепція реалізації принципів протекціонізму.

Перш за все слід усвідомити, що політика протекціонізму не є абсолютною перешкодою на шляху до інтеграції у глобальну торговельну систему. Помірковане застосування протекціоністських заходів, які полягатимуть у захисті окремих галузей національної економіки від конкуренції закордонних і внутрішніх виробників, сприятиме відновленню діяльності існуючих підприємств, що опинилися у не вигідному становищі після зниження торговельних бар'єрів;

стимулюватиме приплив іноземних інвестицій до пріоритетних галузей внаслідок бажання іноземних інвесторів не втратити вітчизняний внутрішній ринок; ініціюватиме створення нових підприємств у цих галузях, що може поліпшити структуру національної економіки та, зокрема, зовнішньої торгівлі, а також може мати позитивні соціальні наслідки тощо.

Водночас не можна забувати про можливі негативні наслідки протекціоністської політики у вигляді консервації неефективного рівня продуктивності виробництва; негативного впливу на загальне економічне зростання та конкурентоспроможність національної економіки; розширення корупційних можливостей при наданні різноманітних пільг і преференцій; викривлення конкурентної ситуації на внутрішньому ринку, що призведе до подорожчання товарів і в кінцевому результаті до погіршення добробуту населення.

Отже, при розробці системи захисних заходів також обов'язково потрібно враховувати сучасні тенденції розвитку світового господарства: глобалізацію світового розвитку; лібералізацію міжнародної торгівлі; інформатизацію та транснаціоналізацію виробництва; посилення конкуренції на світових ринках; зростання технологічної спрямованості експорту; соціалізацію та екологізацію економічного розвитку; активізацію інтеграційних процесів тощо.